

Češka in Slovaška

Češka je do konca svetovne vojne spadala pod bivšo Avstrijo, Slovaška pa pod Ogrsko. Konec svetovne vojne je prinesel tema dvema bratskima narodoma politično in državno osvoboditev: vznikla je dne 28. oktobra 1918 češkoslovaška republika kot samostojna država Čehov, Slovakov in njim pridruženih Rusinov. Po nekaj več kot 20 letnem obstanku je ta država prenehala obstajati. Dvajsetletnica — v oktobru 1938 — je že našla to državo okrnjeno. Nemci, ki so tvorili preko ene petine vsega prebivalstva, in ki stanujejo v Sudetih in drugih delih obmejnega pasu, so bili v početku oktobra 1938 pridruženi Veliki Nemčiji. Naslednji meseci pa pomenjajo prav za prav smrtni boj češkoslovaške države. Konec je pospešila stara nesloga Čehov in Slovakov. Z avtonomijo, kakor so jo jim Čehi priznali, nezadovoljni Slovaki so se ločili iz državne zveze s Čehi ter so s pomočjo Velike Nemčije proglasili 14. marca 1939 svojo lastno državo. Naslednji dan se je odpeljal predsednik češko-slovaške republike dr. Hacha z zunanjim ministrom dr. Hvalkovskim v Berlin, kjer je podpisal 15. marca z nemškim kanclerjem Adolfom Hitlerjem pogodbo. V njej je češko-slovaški državni predsednik izročil v roke voditelju nemške države s popolnim zaupanjem usodo češkega naroda in države, Hitler pa je sprejel češki narod pod varstvo nemške države ter mu zajamčil samoupravni razvoj njegovega narodnega življenja po njegovi narodni samobitnosti. Naslednji dan (16. marca) je kancler Hitler, ki je sledil nemškim četam, katere so isti dan zasedle Češko in Moravsko, podpisal na Hradčanih v Prazi odlok, ki določa pravno razmerje Češke do Velike Nemčije.

Češka se bo odslej imenovala češko-moravski protektorat in odlok o njeni ureditvi nosi ime: protektorat (pokroviteljstvo, zaščitništvo) nad Češko in Moravsko. Uvod utemeljuje potrebo nemške aneksije češke dežele. Češko-moravske dežele, tako se izvaja v tem uvodu, so tisoč let spadale v prostor nemškega naroda. Iz zgodovinskega okvira so jih z nasiljem ter nespametno in samovoljno iztrgali. Z njihovo vključitvijo v umetno češko-slovaško tvorbo je nastalo ognjišče stalnih nemirov. Češkoslovaški in njenim oblastnikom se ni posrečilo razumno urediti skupno življenje narodnosti, ki so jih samovoljno vključili v te meje. S tem je ta država dokazala svojo življenjsko nesposobnost in zato je zdaj tudi doživela svoj dejanski razpad. Toda Nemčija ne more dovoliti, da bi se nadaljevale stalne motnje v teh krajih. Zato je ustregla nujni potrebi samoohranitve, ko je sklenila odločno spremeniti razmere v Srednji Evropi. Kajti Nemčija je v svoji tisočletni preteklosti že dokazala, da je po svoji velikosti in po lastnostih nemškega naroda edina poklicana rešiti te naloge.

Po tem uvodu, ki jasno kaže, zakaj je moralo priti do konca češko-slovaške države, se v 12 členih določa položaj Češke v okviru nemške države. Pokrajine bivše češko-slovaške republike, ki so jih nemške čete zasedle v marcu 1939, tvorijo sestavni del nemškega ozemlja in stopajo pod imenom češko-moravskega protektorata pod njegovo varstvo. Prebivalci češko-moravske dežele, ki so nemške narodnosti,

postanejo nemški državljani, zanje veljajo določila o zaščiti nemške krvi in nemške časti ter so podrejeni nemškemu sodstvu. Ostali prebivalci Češke in Moravske postanejo državljani češko-moravskega protektorata. Ta protektorat je avtonomen ter se sam upravlja. Državno oblast, ki mu gre v mejah protektorata, izvršuje v skladu s političnimi, vojaškimi in gospodarskimi potrebami rajha. To oblast vrši preko lastnih organov, lastnih uradov in lastnih uradnikov. Vrhovni poglavar avtonomne uprave protektorata mora uživati zaupanje rajha in državnega kanclerja. Kot varuha interesov rajha imenuje Führer protektorja rajha, ki ima nalogo skrbeti, da se spoštujejo smernice, ki jih izdaja Führer. Protektor potrди imenovanje članov vlade protektorata, daje vladi

nasvete ter ima pravico veta (prepovedi, zabrane) proti ukrepom vlade. Zunanje zadeve bo vodil rajh, prav tako bo nemška vlada upravljala vojsko, carine, promet, pošto in brzojav. Kot zakonito plačilno sredstvo bo veljala do nadaljnjega poleg marke tudi krona. Pozitivno pravo, veljavno danes na Češkem in Moravskem, ostane v veljavi, v kolikor se njegova določila ne križajo s prevzemom nemškega varstva nad protektoratom.

Kar se tiče Slovaške, ki se je proglasila za samostojno državo ter zaprosila Adolfa Hitlerja, naj prevzame nad njo varstvo, je Hitler prevzel v varstvo slovaško državo. Slovaška ostane tudi vnaprej, kakor je izjavil Goering, neodvisna država. Njene notranje razmere in njen odnos do nemškega zaščitnika določa pravilnik o politični in upravni ureditvi Slovaške.

Potek popolnega razkosa Češko-Slovaške

Neodvisna Slovaška pod varstvom Nemčije

Naše zadnje poročilo o razpadu češko-slovaške republike smo zaključili z razgovorom tedaj še bivšega predsednika slovaške vlade dr. Tise z nemškim kanclerjem Hitlerjem v Berlinu. Dr. Tiso se je vrnil v spremstvu bivšega ministra Durčanskega 14. marca zjutraj v Bratislavo. Takoj se je sestal 62 poslancev broječi slovaški deželni zbor, kateri je sklenil odcepitev Slovaške od Češke ter Moravske in ustanovitev neodvisne slovaške države pod varstvom Nemčije. Istočasno je bila objavljena nova vlada pod predsedstvom dr. Jožefa Tiso. V vladi so znane slovaške osebnosti, kakor: prof. Tuka, Sidor (ki se je pozneje moral umakniti na pritisk Nemčije in je odšel na dopust), Durčanski, Mach, Stano itd. Predsednik parlamenta ostane Martin Sokol.

Slovaški parlament je izglasoval omenjenega dne pet členov vsebujočo začasno ustavo. Do končno veljavne ustave bo vsa državna oblast v rokah predsednika vlade.

Slovaški parlament se bo sestal v kakih 14 dneh ter bo izvolil poglavarja neodvisne slovaške države.

Predsednik slovaške vlade je odredil mobilizacijo petih letnikov rezervistov Hlinkovih gard, da je zavaroval meje Slovaške napram vdoru madžarskih čet.

Nova slovaška država ima v svojih sedanjih mejah 2.450.000 prebivalcev, med njimi 1.969.000 Slovakov, drugi so pa Madžari, Čehi, Nemci in Judje. Nova Slovaška ima površino 38.456 kvadr. kilometrov, od tega 1.193.332 ha plodne zemlje.

Voditelji samostojne Slovaške so bili dne 15. marca tolikanj veseli osamosvojitve, da je slovaški zunanji minister Durčanski naslovil na Hitlerja v imenu slovaškega naroda zahvalno brzojavko v upanju, da bo sta nemški narod in njegov veliki voditelj tudi v bodoče ščitila in jamčila neodvisnost Slovaške.

Na to brzojavko je odgovoril Hitler, da prevzame v varstvo slovaško državo. Dne 16. marca je vkorakalo več manjših nemških oddelkov na Slovaško, da bo branilo skupaj s Hlinkovo gardo prebivalstvo.

Samostojna Karpatska Ukrajina zasedena od Madžarov

Istočasno kakor na Slovaškem, se je odigral prevrat tudi v Karpatski Ukrajini.

Dne 14. marca se je zbrala v Chustu ukrajinska vlada. Na to sejo so bili povabljeni voditelji strank ter političnih organizacij. Ob tej priliki je bila proglašena samostojnost Karpatske Ukrajine. Predsednik vlade Vološin je poslal Hitlerju in Mussoliniju brzojavki, v katerih ju je prosil za zaščito in pomoč.

Omenjeni brzojavki pa nista rešili Karpatske Ukrajine, katera šteje komaj 552 tisoč prebivalcev in meri 11.094 kvadr. kilometrov, od katerih je 165.211 ha plodne zemlje.

Madžari so že 15. marca popolnoma zasedli Karpatsko Ukrajino, ne da bi bili naleleti na kak odpor. Češke čete so se umaknile pod poveljstvom generala Prhale na romunska tla, kamor se je zatekel tudi predsednik vlade Vološin z ostalimi ministri. — Koj po zasedbi so obljubili Madžari Podkarpatski Ukrajini avtonomijo v okviru Madžarske.

Zasedba Podkarpatske Ukrajine po Madžarih se je izvršila s pristankom Nemčije in Poljske, ki je tudi poslala vojaštvo na mejo Karpatske Ukrajine, kjer sta se dne 16. marca srečali poljska in madžarska vojska in sta se pozdravili zelo pristrčno.

Usoda

Češke in Moravske v rokah Hitlerja

Ko je videla osrednja češka vlada v Prazi, da sta se odcepili Slovaška in Karpatska Ukrajina in da radi komunistov in drugih nasilnežev ni več gospodar položaja, je poslala 14. marca popoldne v Berlin k Hitlerju predsednika republike dr. Hacha in zunanjega ministra dr. Chvalkovskega. Ob enih ponoči je bil v Berlinu v kanclerski palači sestanek med zastopnikoma Češke, Hitlerjem, maršalom Göringom in nemškim zunanjim ministrom Ribbentropom. Ob pol štirih zjutraj je bil podpisan zapisnik o predaji usode Češke in Moravske v Hitlerjeve roke.

Dne 15. marca ob šestih zjutraj so objavile vse nemške radijske postaje poročilo o češki predaji ter besedilo omenjenega in od obeh strani podpisanega zapisnika ali protokola, v katerem je zabeleženo med drugim: »Führer« (Hitler) sprejme češki in moravski narod pod varstvo nemškega rajha in mu zajamči avtonomni razvoj njegovega narodnega življenja po njegovi narodni samobitnosti.

Po tem podpisanim in razglašenem sporazumu je izdal Hitler na nemški narod in vojsko proglasila, v katerih je utemeljil zasedbo Češke in Moravske, in je poslal svojo armado v obe pokrajini.

Zasedba Češke in Moravske

Koj po opisanih dogodkih je pričela nemška armada v spremstvu 800 letal z zasedanjem Češke in Moravske. Nemške čete so vkorakale v Prago 15. marca okrog 10 dopoldne v popolnem miru. Češko prebivalstvo je ohranilo povsod mirnost in dostojanstvenost. Prestolno mesto Moravske Brno je bilo zasedeno ob 11 dopoldne.

Zasedba obeh pokrajin je bila končana že 15. marca. V posameznih mestih so samo manjši nemški oddelki. Stik med nemškim vojaštvom ter češko vojsko in policijo je bil neoporečen. Nemške čete so češko vojsko in policijo razorožile.

Poveljnik nemških čet general Blaskowitz je izdal 15. marca proglas z naznanilom, da je prevzel v imenu voditelja rajha in vrhovnega poveljnika nemške vojske (Hitlerja) vso oblast na Češkem. Kot vršilec izvršne oblasti češke dežele je general Blaskowitz odredil: 1. Nadzorstvo nad vso civilno upravo v deželi in nad osrednjimi uradi v Pragi prevzame bivši voditelj sudetskih Nemcev pod prejšnjo Češko-Slovaško, Henlein. 2. Vsa uprava mora poslovati nemoteno dalje. Posebno velja to za promet in policijo, pošto, železnico in javne naprave. 3. Vse gospodarsko življenje se mora nadaljevati. Vsakdo mora ostati na svojem mestu. 4. Odredbe vojaških oblasti kakor tudi civilnih uradnikov, ki nastojajo po nalogu nemškega generala, se morajo brezpogojno izpolniti.

Hitler se pridružil četam

Nemškim četam, katere so zasedle Češko in Moravsko, se je 15. marca popoldne pridružil kancler Hitler, ki je prekoračil omejenega dne v spremstvu narodno-socialističnih prvakov češko mejo ob treh popoldne. Ob pol devetih zvečer se je pripeljal nemški kancler z avtomobilom v Prago. Na slavni Hradčanih (tam so imeli svoj sedež češki kralji), kjer je Hitler prenočil, je bila razobešana zastava nemškega kanclerja.

Na Hradčanih je bil podpisan od Hitlerja odlok o pokroviteljstvu ali protektoratu Nemčije nad Češko in Moravsko. O sedanjih ureditvi Češke pišemo obširneje v današnjem uvodniku.

Dne 16. marca je sprejel Hitler na Hradčanih praškega novega župana, dosedanjega predsednika češkoslovaške republike dr. Hacha in češkega fašističnega generala Gajdo. Kancler se je odpeljal iz Prage preko Brna na Dunaj. Ob odhodu je izročil Hitler vso izvršilno oblast na Češkem in Moravskem generalu Brauchitschu, vrhovnemu poveljniku nemške vojske.

General Brauchitsch je kot vrhovni predstavnik izvršne oblasti v zasedenih krajih imenoval 47 letnega češkega generala Gajdo za voditelja Čehov v Nemčiji. Gajda je bil med svetovno vojno voditelj češke legije v Sibiriji. Po vrnitvi v domovino je bil nekaj časa šef češkoslovaškega generalnega štaba. Radi obdolžitve izdajanja vojaških tajnosti boljševikom je bil upokojen. Od leta 1927 je vodil češke fašiste. Od sodišča je bil že dvakrat obsojen in ga je predsednik dr. Hacha 14 dni pred polomom češkoslovaške republike pomilostil, na kar so mu bile vrnjene vojaške časti.

Pranje je cenejše!

ker so se znižale cene za Persil in Henko. To je za naše gospodinje res prijetno presenečenje. Sedaj lahko prednosti Persila in Henka še bolje izkoristite. Ako perete s Persilom in Henkom boste najbolje obvarovali Vaše perilo, ki bo obenem snežnobelo in svežedehteče. Uporabljajte Persil in Henko vedno po navodilih v predpisani količini brez vsakih drugih primesi.

1. Perilo namočite čez noč
2. Omehtajte vodo z dodatkom Henko
3. Perilo kuhajte 1/4 ure
4. Temeljito izperite

Persil in Henko

brez teh dveh ni pranja!

Kancler Hitler je imenoval 18. marca bivšega nemškega zunanjega ministra barona von Neuratha za nemškega pokrovitelja ali protektorja Češke in Moravske. Neurath bo imel svoj sedež na Hradčanih v Pragi.

Kancler Hitler se je na Jožefovo vrnil v Berlin. Na postaji sta ga poleg predstavnikov narodnega socializma pozdravila samo italijanski in japonski veleposlanik.

Nemčija je po zasedbi Češke in Moravske za Rusijo v Evropi največja država, ki šteje 86,5 milijonov prebivalcev in meri 630.000 kvadrat. kilometrov in odpaše najo skoraj ena četrtina vsega evropskega prebivalstva. Velika Nemčija je pridobila v enem letu 17 milijonov ljudi.

Nemčija bo uvedla v zasedenem ozemlju nemško denarno vrednost in bo dobila od bivše Češko-Slovaške za svojo državno banko okoli 1600 milijonov zlatih čeških kron ali 48.000 kg zlata.

Odmev nemškega pokroviteljstva v zunanjem svetu

Radi proglasitve nemškega pokroviteljstva nad Češko, Moravsko in Slovaško, iz-

javljata Anglija in Francija, da smatrata zasedbo za nezakonito in lani septembra v Münchenu sklenjeni sporazum in dogovore za razveljavljene. Angleška vlada je povabila francosko, ameriško in rusko vlado na konferenco štirih velesil v London. Na tem posvetu bodo zavzele imenovane velesile stališče glede najnovejših dogodkov v osrednji Evropi.

Angleški in francoski poslanik v Berlinu sta bila pozvana v London in Pariz.

Angleški ministrski predsednik Chamberlain je bil na Jožefovo celo uro v avdijenci pri kralju Juriju.

Francoska vlada je prejela od parlamenta in senata izredna pooblastila in je poslala v Berlin radi zasedbe Češke oster ugovor.

Združene države Severne Amerike so že protestirale proti zasedbi s povišanjem carin na nemško blago.

Tudi sovjetska Rusija se je postavila radi vključitve Češke in Moravske k Nemčiji na isto stališče kot Anglija in Francija.

Širite „Slov. gospodarja“!